

Valheenpaljastaja: Faktantarkistajat vahtivat vaaleja

Julkaistu 07.04.2015 - 07:15. Päivitetty 07.04.2015 - 16:56

Onko Suomen julkinen sektori tosiaan kestäättömän suuri, kuten presidentti Niinistö ja moni muu on väittänyt? Onko Suomen kokonaisveroaste 46 prosenttia, kuten keskustan puheenjohtaja Juha Sipilä kertoi talouslehti Financial Timesille?

Financial Times olisi voinut tarkistaa Sipilän puheet Tilastokeskukselta, mutta koska se ei niin tehnyt, Faktabaari tarkisti asian. (Sipilän luku oli hieman liian suuri.)

Poliitikkojen puheiden tarkistaminen vaatii toimittajilta tietynlaista mielenlaatua ja asennetta. Ei välttämättä tule mieleen, että jonkun kansanedustajaehdokkaan kampanja voisi perustua virheellisiin väittämiin, ja että tämä olisi syytä kertoa äänestäjille. Poliitiikan journalismia on pitkään syytetty siitä, että poliitikot päästetään laukomaan väitteitä ilman, että niiden todenpitävyyttä tarkistetaan.

Mutta äänestäjälläkin pitää olla kuluttajansuoja, ja siitä pitävät nykyään huolen faktantarkistajat.

Tasapuolisuus voi johtaa harhaan

Politiikan faktantarkistus on Yhdysvalloista alkanut

journalistinen liike, joka on tällä vuosikymmenellä vaivihkaa levinnyt kuuteen maanosaan.

“Toimittajat raportoivat, mutta eivät kyseenalaista.”

Sen taustalla on muutaman poliitikantoimittajan turhautuminen ilmiöön, jota kutsutaan englanniksi “he said, she said” -journalismiksi. Se tarkoittaa tasapuolisuuteen pyrkimistä faktojen ja kriittisyyden kustannuksella. Toimittajat raportoivat, mutta eivät kyseenalaista.

Ei

- Journalismin rajoittunut käsitys objektiivisuudesta on johtanut siihen, että poliittiset toimijat ovat päässeet esittämään vilpillisiä väitteitä mediassa, sanoo Wisconsinin yliopiston tutkija **Lucas Graves**, jonka kirja politiikan faktantarkistuksesta ilmestyy ensi vuonna.

- Tämä on ongelma, josta on puhuttu vuosikymmeniä. On ollut useita yrityksiä tehdä journalismista analyttisempää, tulkitsevampaa, kriittisempää ja aggressiivisempää. Faktantarkistus on uusi liike tässä jatkumossa.

mielipiteitä, vain faktoja

USA:n ensimmäinen faktantarkistukseen erikoistunut verkkosivusto, FactCheck.org, aloitti vuonna 2003. Se on voittoa tavoittelematon ja pyörii lahjoitusvaroilla. Siksi se on myös yhdistyspohjalta ja apurahojen turvin toimivan Faktabaarin tärkein esikuva.

The screenshot shows the Politifact.com website. The header includes the logo and navigation links: HOME, TRUTHMETER™, STATES, ARTICLES, PROGRAMS, PEOPLE, POLITIFACT, CONTACT US. The main content area is titled "Our latest fact-checks" and features two items:

- CHUCK EMERSON**: Says Hillary Clinton will receive her "unprecedented salary and benefits" and the Secret Service pay her "scorpio".
- BEVERLY SANDERS**: "In this last election in Tennessee, ... 43 percent of the American people chose not to vote, ... 80 percent of young people, (and) 23 percent of low-income voters chose not to vote."

On the right side, there is a "How to contact us" section with contact information and a "Browse The Truth-O-Meter™" section.

PolitiFact palkittiin Pulitzerilla vuoden 2008 presidentinvaalien faktantarkistuksesta.

Kaupallinen media tuli mukaan muutamaa vuotta myöhemmin, kun **Washington Post** aloitti Fact Checkerin ja **Tampa Bay Times** perusti PolitiFactin. Nämä kolme ovat edelleen Yhdysvaltain tärkeimmät faktantarkistuspalvelut. Vaalien alla muutkin uutisorganisaatiot innostuvat asiasta, mutta kolme suurinta tarkistaa väittämiä myös politiikan kuivina kausina.

- Poliitikot eivät lakkaa valehtelemasta vaalipäivänä, sanoo PolitiFactin perustaja **Bill Adair**.

Saman on huomannut Washington Postin **Glenn Kessler**, joka arvioi kirjoittaneensa noin tuhat faktantarkistusjuttua. Kesslerin Fact Checker -palsta ilmestyy kerran viikossa sanomalehdessä ja verkossa jokaisena arkipäivänä.

- Pysin siihen, että lukijat oppivat ymmärtämään isoja kokonaisuuksia, kuten liittovaltion budjettia tai terveydenhuoltojärjestelmää. Siksi tarkistettavan asian pitää olla iso ja merkittävä. Mutta koska jutun pitää perustua yhteen väittämään, etsin helposti tarkistettavia seikkoja, kuten numeroita. Pysyn erossa mielipiteistä, Kessler kuvaa työtään.

Vinkit suoraan kansalaisilta

Suomalainen Faktabaari aloitti työnsä viime vuoden europarlamenttivaalien alla ja piti sitten tauon. Parhaillaan Faktabaari raataa eduskuntavaalien kimpussa, apunaan joukko toimittajaopiskelijoita. Vinkit se saa kansalaisilta nettilomakkeen tai sosiaalisen median kautta.

- Motiivina oli julkisen keskustelun parantaminen faktapohjaisuuden avulla, kertoo idean alkuunpanija **Mikko Salo**.

-Perinteinen media ei ole kyennyt tarpeeksi oikomaan infoähkyä ja suhtautumaan kampanjointiin kriittisesti.

Faktabaaria tarvittaisiin myös vaalien välisinä aikoina, mutta vaativa työ ei onnistu vapaaehtois pohjalta. Toiminta kaipaa pysyvää rahoitusta.

“Tarkistettavan asian pitää olla iso ja merkittävä”

— Washington Postin Glenn Kessler

Politiikot eivät ole ainoita mielipidevaikuttajia, joiden puheet kaipaavat toimittajilta entistä kriittisempää kohtelua. Hyvää esimerkkiä näytti **Taloussanomat** taannoisella jutullaan, joka kumosi Nordean pääekonomistin Pohjois-Korea -vertailut.

Vaalilupausten tarkkailijat

Pulitzerilla palkitun PolitiFactin perustaja Bill Adair on siirtynyt yliopistomaailmaan ja luotsaa nykyään kansainvälistä faktantarkistusliikehdintää. Adairin tiedossa on reilut 90 faktantarkistuspalvelua kuudessa maanosassa. Näistä 70–75 on parhaillaan aktiivisia.

29 sivustoa valvoo vaalilupausten täyttymistä – esimerkiksi Iranin presidenttiä seuraava Rouhanimeter. Se toimii sensuurisyistä Kanadassa. PolitiFact puolestaan tarkkailee presidentti Obaman lupausten toteutumista Obameter-mittarinsa avulla.

- Poliitiikan faktantarkistuksesta on tullut uusi trendi kansainvälisessä journalismissa ja erittäin tärkeä globaali liike. Se vahvistaa demokratiaa joka puolella maailmaa. Äänestäjät tietävät enemmän kuin koskaan ehdokkaista ja edustajistaan ja siitä, mikä on totta, Adair sanoo.

Valheenpaljastaja ilmestyy Kuningaskuluttajan sivuilla joka toinen maanantai. Juttusarja käsittelee faktaa ja fiktiota uutisissa ja sosiaalisessa mediassa. Ota yhteyttä: valheenpaljastaja@gmail.com

7.4.2015: Korjattu toimimaton linkki Faktabaariin.

Aiheeseen liittyvät linkit

- Valheenpaljastaja: Varo juorujournalismia!
- Valheenpaljastaja: Uutista on helppo matkia

Julkaistu 07.04.2015 - 07:15. Päivitetty 07.04.2015 - 16:56

Johanna Vehkoo

TOIMITTAJA

Vapaa toimittaja ja tietokirjailija. Parhaillaan Yhdysvalloissa tekemässä tutkimusta faktantarkistuksesta journalismissa. Twitterissä @vehkoo.

KOMMENTIT

Lähettänyt 08.04.2015 - 11:48 käyttäjä Max (ei varmistettu)

Toivottavasti YLE ei käytä jatkossa kommentaattorina asiantuntijoita, jotka todistettavasti valehtelevat, kuten esim. kangasharju.

Kaupalliselta medialta tuskin enää nykypäivänä onnistuu, mutta YLE:n on syytä keskittyä asiantuntijoihin.

Ilmoita asiattomaksi

+ Lisää uusi kommentti